

Hurra!
Hängen wollen wir euere perverse
Kultur auf Frauenhüte in Bordellen
just wenn ihr euch in Kriecherstellung
finden werdet und lachen: Hahaha —

Хура!
Обесићемо вашу перверзну кул-
туру за женске шешире у јавним
кућама баш кад будете у поло-
жају пузаваца и смејати се:
Хахаха —

Z
E
N
I
T

! INTERNACIONALNA REVIJA
ZA
NOVU UMETNOST

* ИСТОК > ЗАПАД

UREDNIK
LJUBOMIR MICIĆ
IVAN GOLL

NOVEMBAR 1921

Rudolf Schlichter — Berlin

9

GODINA PRVA

S. H. S.

ZAGREB

JUGOSLAVIJA

?

ORIENT > OCCIDENT

3 DINARA — 6 MARK — 3 FRANC

Reči u prostoru 10—16

Ljubomir Micić — Zagreb

10

Visoko lampe strše u pomrčinu meseca

Valjaju se žene proširenih centrala

Sifilis je azijska požuda za ljudima

Velik je grešnik papa Borgia!

Električne zvezde vise pod nebom
gradski meteori

na asfaltu kolobari.

Sa zidova bolnice »Milosrdnih krunika«

i prozora mrtvačkih kola

riču plakati

CALIGARI

U jednoj sekundi umiru tri čoveka na svetu.

Lome se kosti

invalidi poskakuju na drvenim nogama

Albanija i Mađarska izazivlju našu krv

Italija makijaveliše

Atentati nisu kozmička dela

SMRTNA OSUDA

Vešala

Sudnice su pune bajuneta

države topova.

A čemu bi grlati topovi da nema država?

Državni odvetnik žali što nije zenitista.

»Da sam zenitista
prikazao bi figurativno govore branitelja
kao plesačice na stotine nogu
koje vibriraju i tako prikazuju ples.«

Gospodine državni odvetniče

vazduh je pun otrovnih plinova

iako nije sagrađena tvornica pušaka i topova

OMNIUM SERBE

Dimovi naših gorućih šuma grizu oči do suza

a suze su potekle kroz pore naših mozgova.

Neuroni trzaju

bombe pod ekspresnim vlakovima neće da rasprnu
elektromagnetske mreže ulovile su velike crvene ribe
u prostoru

Što su te crvene ribe sa velikim svetlim očima

to znaju samo oni u Rusiji.

Žurite u propast

Mi gradimo i dižemo TVORNICU DUHOVA

Реч као почело

Иван Гол — Париз

Покушај нове поезије

Експресионизам. Лунапарк из картона и садре, са свим зачараним дворовима и људским менаџеријама — руше се. Поседник вртуљка броји касу.

Човек револуције обесио се иза плота. Скоро, за један сат биће то место гомила летака, праха и папира.

Експресионизам је прорешетана барикада.

Експресионизам је пронао ратни лихвар: превисше звезда се продуковало за мир.

Трговачке куће отказују наруџбине.

Патос је пао за 80%, братска љубав за 130%. Експресионизам сликарства, онај нови младостил, није се најжалост могао изважати: кубизам је већ опскрбио суседне земље.

Што сада? Што је мањкало експресионизму? Форма! Ми смо људи и живемо од ствари, ми смо месо и живемо од меса. Форма = месо! Не завиди се души у рахитичном телу.

А што је заправо форма? Четвороугласта као сонет, троугласта као класична драма, округли Шекспир и паралелом одушевљени Витмен.

Форма мора бити адекватна, основна као унутрашњи и спољни израз времена.

Данашња форма је окомица.

Наше је време стрмовито. Ми се крећемо према горе. Ми смо аероплани. У небодерима живе лифтови увек окомито. Телеграфски ступови и антене и димнаци. Приближавамо се ЗЕНИТУ.

Наш језик треба да је стрм: стрм, узак, каменит као обелиск. Стрм као траци подневног сунца. Тврђ. Гд. И пре свега једнозначајан, јер телеграфски уред нема времена, да светлуца фразе: Струја је прескупа.

Ми експресионисти знали смо и осећали те потребе, али их нисмо решили. Пре свега није се следило принцип једноставности. Језик је био силован и искурван, место подигнут до велике једноставности и чистоће.

За израз новог осећања био је потребан прајезик, једноставна, једнозначајна уметност! Уверен сам, да би Црнци доживљаје телефона и радија опевали много интензивније, адекватније и природније него ми. Наш језик је истрошен као новац од десет пара, отекао од патоса, слаб и млитав као реуматични развратник. Бехер му је уштравао лек за леком. Из дана у дан снажан осећај. Али заправо болеснику није ништа боље.

Лирика мора бити једнозначајна.

Може ли такав да буде неки европски језик који има у крви толико класика.

Покушаћу, да певам у есперанту и очекујем од тога велики ужитак.

Привремено не можемо ништа друго да учинимо, него да једанпут прегледамо резултате задњег деценија.

Дигнути се у зракоплову и са Зенита уочити глобус који се сужава. ЗЕНИТИЗАМ могли би назвати кроћењем и гомилањем свију »изама«, и треба узети најбоље из свију што се називаху: футуризам, кубизам, креационизам, ултраизам, дадаизам; а предложио би још и даље: негризам, монголизам, дервинизам, интернационализам. Зар је име напредовање? То је свако име. И ја се зovem Иван Гол.

Лирика биће електрорадијска, као све около, као што ће то полако постати и зезде. Није ли радиј пранарав, излаз нових живота и смрти, божански нечувено? И ми уносимо у нашу уметност тај нови елеменат јер требамо једно ново »пра«. Или је Европа сломљена и има највећу храброст да каже: »Свршено. Наша култура је ропотарница. Дођите Балканци, Скити, Црнци, Индијци — газите!« То они уосталом и чине. Читајте нову руску, стару херерску и ескимску лирику: поред њих зевају Гете и Верфел!

Треба дакле најдубљи доживљај стегнути на телеграм и то стенографовано. Треба изразити највећу могућност садржаја у најакутнијој и уједно у најједноставнијој форми.

И поред тога да још остане песма?

Не баш песма, али ритам. Не фрула, али »бањо«.

Други правац: лаконика јапанске танке. Опет Азија и прапоезија. Не може се заобићи. Такав шпартански каблограм душе, чита се у лифту међу растанком са женом и грозничавим бурзовним извештајем:

Бол, бити жив;

Бол, бити човек;

Бол, бити Јапанац;

Све је то криво мојој мршавости

(Хоригучи)

Лирика, која тако задовољава модерна настојања, изражава се напосок у ванредној формули: »Реч као почело«. Маринети у својој књизи: »Les mots en liberté« сватио је »реч« и поезију материјалистички; ми верујемо у метафизичко послање поезије.

»Реч као почело« је материја, утапкана земља, дијамант, који ће да буде цизелован. То је већином именица. Врло реалистична. Реч-почело-поезија није изражај, него назначење (можда је то најбоље формулисање). Томе противно је декадантна мисаона, распредена, уметност уморних и сентименталних покољења. »Ја не знам што би то имало значити« и т. д. Нигде реч као почело. Томе насупрот црначка песма:

Месече

Месече

Можда ћеш и ти умрети
али данас те ипак видим.
Зато ћу ти главу окитити
Са перјем црвене крви.

(Саопштио Carl Einstein).

Од 1500—1920. сваки би европски песник овако почитао »Месец је као индијански поглавица« (и то би било прекрасно, јер је он био само бледи »човек«, који је касније... и т. д.)

Реч је пламени јахач кроз крајину мирних мисли. Блескави знак међу асоцијацијама душа. И само речи могу распламсати ноћ као жигице. Покушајте са једном граном, једном реченицом, која гомила мисли: не иде, дух сумпора више не пали. Треба да нестане сав патос тешкокрвне граматике, сва логика протунаравног редања реченица. Ми морамо постати једноставни.

Једноставни? Није ли то смешно? Питајте једног образованог социјал-демократу што је то једноставно: Хервег или лирика, коју ја мислим. Тако има нова уметност безбројне задатке, да заустави и натраг покрене талми-образовање т. ј. цивилизације.

Она има постићи, да народ одбаци гомилу фразе, које нису за њега изнађене, те да се послужи својим језиком. Свакако је народ једним делом некомплицован, другим делом ненаиван, а да узмогне места реч-почело-поезију примати. Одвине ненаиван, јер му израз »Црвени Бивол« не ће никада толико света сутерирати као принцу, који га мисаоно прожима са мистиком. Напокон сувише некомплицован радник или не може да смогне толику моћ асоцијације, као брзомислени интелигенат или зато што је лен. За стенографију треба вежбе.

Има друга једноставност: о с а м љ е н а р е ч е н и ц а Увек главне реченице. Сваки стих као реченица стављена у своју властиту атмосферу као телеграфске жице све изоловане и свака за се носи своју властиту вест, а све заједно да представљају нервозни живот једнога града. Сваки стих осамљен..., стога нема више риме, нема строфе и т. д. Оне ствари нису само постале немодерне и досадне, већ и управо немогуће. Прекид!

Једноставност: ствари рећи једноставно. Нови човек, који телеграфише, чита само наслове, назначене именице: развој је баналан.

Човек делује само преко друштва, у којем се налази. Исто и стих. Сваки стих мора бити целина цео у себи и свестан носиоц целине. Сваки стих скупљен и стиснут. Јапанске песме требају само три стиха, да изразе свет. Једноставност је дакле пребачена, успорена граматика, последња редукција на нужно, и тако се чисти мисао. Божанско није патетично већ по себи разумиво. Ваздух песме озон, да лакше дишемо. И пре свега је тамо нужна једноставност језика, где је садржај стиха тако набијен, да је

успех електризовања интелекта постигнут: висока напетост. Наш мисаони апарат за регистровање дневно се усавршава. Реминисценце типкају на наш мозак ударац за ударцем. Кроз новине, курсове бурза, филмове, разгледнице, спојени смо полагамо са милијонима догађаја земље и коzmоса.

Главни деловање је поезија а не мелодија. Није ли ово форсирање »реч као почело« с наше стране гротескна дрскост? Опет једном долази примитивност на површину. Ми: људи прогреса, културе! Но, коме још та импонује, тај нека слегне раменима над Инком. Како је познато тражи се Бог у Европи с великом наградом. А тако ви мислите: култура и аероплан? Не Господине, они немају ништа заједничкога. Али зато: култура и председник државног суда. У поређењу са четвртим столећем ми смо само бедни цестари — а ипак не примитивни. Ми би то могли постати (у односу према четвртм столећу), ако усвојимо принцип снажне брзине живота која је изазвана техником а остварена телефоном, експресом зракопловом, ако усвојимо нови осећај, деловање и певање. Ако пронађемо нови језик, примитиван за четврто столеће.

(Превод с немачког рукописа.)

Овај чланак изашао је у исто време на немачком језику у ревији »Neue Rundschau« у Берлину.

Csáki

Figura

L'Age de l'Humanité

André Salmon — Paris

Fragments

Le mulet traine un chariot vide
Vides sont les hottes de l'âne.

Voici les pommes d'or des vergers claudestins,
Aux ruisseaux cachés mûrissent des pastèques,
Le miel nous est sans fin porté aux lèvres par des milliers
d'invisibles insectes

Et nous possédons informulée, formelle, la promesse
De ceux que les prêtres
Rendent possible le sainfice de la messe
D'avoir toujours du pain en abondance,
La tradition de Chanaan est retrouvée,
Le système de panification eucharistique breveté en
Galilée est retrouvée;

Voyez nos faces, nos mains, si pâles!
Nos cheveux que les sots disent grisonnants,
Nos épaules, nos habits ne sont pas gris,
Nos souliers on disait des chansons de danse

Blanchis de la poussière

Du pur froment

La poussière

Des routes de l'espace

Qui est aussi

Toute la lumière

A Petrograd, à Moscou

On suspend — ainsi ferait un goinfre d'une serviette
tachée de vin à son cou —

De vastes toiles futuristes

A ces balcons ou s'effondrait pour men tir à ses pouples
le Tzar.

A Berlin, à Munich, sur le Rhin, les ouvriers communistes
Apprennent de nos anciens élèves de Montparnasse
A considerer la Révolution comme un des beaux — arls.

Ce sont des peintures qui figurent l'histoire du monde
Contenne dans l'histoire d'un seul jour
Et le peuple libéré de la quiétude immonde,
Si longtemps châtié dans son appétit et dans son amour
D'avoir médité la leçon unique des abâmes
Connait en contemplant ces oeuvres qui sont sa vraie
histoire

Qu'un point central est entonnoir.

Il'y a des filles folles de la folie de ces Images

Et des illettrées d'un seul coup devennes savantes au
rang des Sages

Qui à les contempler accouchent

Au milieu de cris tels qu'on les croirait accoucher par
la bouche,

Images!

Pouvres images!

Images imparfaites,

Visions contrefaites,

Peintes à coups de fouet

Par ceux qu'on a le plus longtemps et le plus patiemment
fouettés;

N'êtes-vous, pauvres images,
Rien que l'absurde vêtement d'une effroyable nudité?
Les étendards de la déroute, les enseignes de la défaite?
Je me souviens de l'Allemand Mr. Er . . . . n
De son crâne tonda, de ses yeux d'anthracite à travers
le mica,

De ses pommettes ponceau, de son foulard orange
Et de sa pipe si peu allemande en forme d'okarina
C'est lui qui publia le premier en Europe
L'album, si l'on peut dire, de la sculpture nègre.
Un petit Juif gros, aimable et propre,
Habile à tourner de cinelles oraisons funèbres,
Me disant: „A Berlin . . . Zo! . . . ach! . . . je vous invite . . .“
J'ai tiré durant quatre — vingt — six nuits

— „Faites passer! . . . approfondir le réduit . . .“

Et quatre — vingt — six jours

— „Faites passer! . . . au sergent de jour . . .“

Sur la tranchée Ruprecht

Et, dans la cible

D'une aube indicible,

J'ai vu tomber d'un toit

De cabane un homme en quête de linge,

Ainsi qu'un singe

Abattu en Artois.

Et l'africanisant est tombé d'un toit tonnant de Moabit,

Il a deux balles dans la tête,

Spartacus d'elivrant les esclaves du Museum,

Les dieux enfants des hommes.

11

Световима лају гениални лудаци
браћа наша једина.

У мојим сновима мртви устају
а возне карте Владивосток-Париз
у сну

кориче су белих хлебова,

О земљо хајдучка

дали је још жив онај црни хајдук Петар Чучкович?

Бановино

у славу твојих вулканских синова

Тесле и Мицића

нека плану жуте кубуре и мужари барута!

ПРАСАК

Здраво браћо хајдуци!

Хајдучки зборови

ВАТРА

Јауци љубави

ГРОМОВИ

Ја не знам више
зашто су ме хтели убити у Галицији.
О дајте ми дајте стакла гарава
да боље видим помрчину сунца.

Астрахан је руско гробље без крстова
на гробовима стрше кости и топови.

Прсти су нам другови гарави од чађе
а вама вама од крви и злата.
Ми дуго већ гледамо помрчину столећа

Моја Урна дераће облаке са врх Зенитеума.
(»Речи у простору«)

12

Сневао сам крајем септембра
како је глупа виша математика
као плес и ногомет
као жене у моди шпанолских чешљева.

А жене?

Ујутро читају египатски сазовник
и траже: што значе мале слатке рибице
кад у сну миле лепим белокошним ногама?
Загонетка

ОПИЈУМ

Каиро

16. октобра умро је месец од шпанолске грознице.
Романтици су у дубокој жалости
јер немају инспирације.

ЈУГОСЛАВИЈА

(»Речи у простору«)

Zenitismuswerk

Ljubomir Micić — Zagreb

Zum zenitistischen Poem
IWAN GOLL: PARIS BRENNT

Europa

steht auf dem Kreuzwege: OST—WEST

Mensch

der heutige Europa-Mensch: Tänzer auf brennendem Seil welches angespannt zwischen
Kreml und Eiffelturm.

Dichter — Zenitist

GEISTZENTRALE

Kultur

im Zeichen des Zweikampfes: MOSKAU—
PARIS

Kultur ist nie gerade Linie sondern Kurve.
Sie hat nie eine bestimmte Richtung.
Jedes Jahrhundert hat seine Kurve.

Heutige Kultur ist: Toter Punkt Europas.

Alte Kultur war nur Kreis der sich um sich selbst gedreht — ausserhalb des Menschen.
Sie war ohne festen etischen Zentrum.

Erdezentrum: Sonne

Menschenzentrum: Geist

Neukultur muss einen Zentrum haben: Mensch

AQUATOR

Neukultur die im Entstehen ist muss sein Parabel
deren Brennpunkt: OST — Ausgangspunkt: Mensch
Zentrum und Zentrale sind notwendig!

Neue Dichter sind Fanatiker neuen Schaffens.

Geistrevolutionäre und Anarchisten.

Ihre Anarchie ist Gelöbniß des Geistes nach Befreiung des Menschen von Pathos, Egoismusmaterie und schwarzen Verbrechen.

TÖTE NICHT

FREIER FALL

Sie sind Apostel — Schaffensmystiker — neuer Welt
Neue Dichter projizieren sich ins Leben und Leben in ihre Seele.

Zenitismus projiziert Mensch und Leben auf Sonne.

Der Anfang des grossen Jahrhunderts steht im Zeichen allerheftigsten Kampfes zwischen Ost und West:
ZWEIKAMPF DER KULTUREN

Zenitistenstellung — gegen Westzivilisation.

Idee des Ostens ist breit. Sie hat den grössten und weitesten Horizont. Ein Teil dieses Horizontes wölbt sich über unsern Häuptern.

Leider sind wir unter diesen östlichen Himmel stolz dass auf unsern gelben Sonnenäckern fremde westliche Kultur spriesst deren treue und blinde Hüter wir sind. Während dessen singt D' Annunzio und ruft uns das Arditenlied zu:

«Cristo è con noi, che dal Calvario scende.
Fuori i barbari!
Fuori i barbari!»

Sollen wir auch im »Frieden« Anamiten und Neger-Truppen sein welche kämpfen und fallen für Frankreichs und Italiens Ehre?

Sollen wir nur die Wacht zur Abwehr des Westens sein?

Werden wir noch lange Diener und Hüter Lloyd Georges, Briands, Fochs oder D'Annunzios sein?

Nein!

Hinaus Lateiner!

Zeit ist des Geistheroismus.

Wir haben Heroismus.

Darum:

wir können nur Pioniere und Teilhaber der Schaffung einer neuen allmenschlichen Kultur sein deren Träger der ÖSTLICHE — Mensch

vom Ural, Kaukasus und Balkan — geboren in der Wiege deren Name

RUSSLAND

Balkan ist Ost — West — STEG.

Er muss frei sein auf alleröstlichsten Punkt für Strömung und Ausgang über uns zum Westen — geschlossen sein auf allerwestlichsten Punkt gegen Westen.
Seien wir die Wacht gegen Westen!

Euch — Kommenden — diese zenitistische Konzeption.
Neue Generationen von Dichter — Künstler — Jugend — Völker — sollen Revolte im Herzen und Idee im Werk tragen: Ost gegen West!

Dichter sollen und müssen Volksführer sein.

Die politische lateinische Konzeption des Westens vernichtete Europa und vernichtete die Menschheitsidee.

Die allmenschliche slawische Konzeption des Ostens wird Europa neu erschaffen u. die Menschidee erheben.

Neue und starkmenschliche Kultur die kommt, wird besiegen die immer unterstehende sekundäre unmenschliche Politik die immer aus Seele und Volkskultur resultiert.

Wir Zenitisten müssen zu allererst den Steg befestigen
Auf ihm wird der Übergangskampf gekämpft.

Uns giebt Schicksal ersten Schritt — erstes Wort:

Nieder mit westeuropäischen Eklektizismus und Zivilisation!

Panik

PARIS BRENNT

Schreck

EUROPA STIRBT

Kreativkunst von Heute im Zeichen der stärksten Revolte: Feuerbrunst — Erbeben — Chaos — Dahinbrennen.

Überall brennt im Dichterherz: KOSMOS

Alles brennt im Dichterherz: CHAOS.

Dichteranarchie und Flamme: WORT.

Dichter allein hoch tragen zenitistische Fahnen.

IWAN GOLL: PARIS BRENNT — 1921.

Simetrieebene auf welcher dieses zenitistische Poem niedergelegt ist heisst Zeit.

Projektion einer grossen tragischen Epoche der Menschheit. Der Dichter umfing die ganze Welt in einem Augenblick. Er ist Seismograf einer Station in Paris wo der Krampf eines schweren Traumes verzeichnet wurde. Der ganze Chaos dreht sich über — unter und um ihm.

Er ist Zentrum.

WERK DES ZENITISMUS

Seine Dichtung ist momentane Filmprojektion der Zeit und Jahrhunderts.

Мих. С. Петров — Београд

Линолеум

Geboren in feurigem Schwunge und wildem Sprunge durch den Raum.

Sprung im Raum. Individualisation. Aufruf:

»Zurück! Wir haben nicht Zeit Griechen zu sein.«

Asotiation!

Zenitistisches Werk muss Asotiation kosmischer Individualität sein.

Kosmische Individualität?

Tag — Nacht — Licht — Mittag — Städte — Häuser — Räume — Sterne — Visionen — Okkult — Jenseits — all das mit Menschen ist jene Individualität — kosmische!

Iwan Golls Dichtung ist jenseits von Estetik und ihren Gesetzen geschaffen.

Das bedeutet nicht sie habe kein Gesetz. Jedes Kunstwerk schafft aus sich selber eigenes Gesetz.

Spektralanalyse des zenitistischen Werkes wäre unmöglich wenn auch das Werk spektral.

Möglich ist nur Analyse der Mixturen aber nicht reiner Elemente. Elemente sind nicht analitisch das wissen sogar Chemiker.

Es ist positives Element. Werk des Zenitismus welches erhebt, erhebt über Ebene übermittelmässiger

Simetrie. Es steht ausserhalb der Literatur und darum ist es Neue Kunst.

Das Poem enthält nicht alles in seinem höchsten destillierten Ausdruck und Projektion. In ihm ist nicht klar höchste Form des Menschen aber er ist doch im Werk wo auch der ganze Dichter mit seiner Philosophie, mit seiner antiwestlichen Stellung und unterschiedenen Ruf: Du sollst nicht töten! O Foxtrot Paris!

»In allen Milchhandlungen
Und Vorortzügen trauert Europa!«

Im Osten donnern Donner.

PARIS BRENNT

Vom Zenit brüllen Sonnenkanonen auf die Erde herab.
(Aus dem serbokroatischen übersetzt v. Nina-Naj.)

13

Radsägen sägen Eingeweide tückevoller Strassen.

Inquisition!

Mädchen nackter Kniee werfen Holz in Keller

Freie Liebe

GELD.

Böse sind rotwangige Menschen
Augen immer zwischen Frauenbeinen.

Vor Verbrecherhäusern stehn geschlossene schwarze
Tax-Fiaker
Herbst knirschen unsere Knochen
Stirnknochen!
Hirn im Aeroplan
Barbargenie zerschmettert Stirnknochen
— simammuten.
Stiergefechte in Paris und London.
Menschen auf Mars und Sonne.
Frauen auf Alfa und Mond.
Noch keine Menschen auf unserer Erde!

Wolgawinde Hunger heulen.
Russischwotka süß und grün
sterbenwirkend.
Russlands Danton liebesüchtig wird gehängt.
Massenapplaus!

Schwarzmeerschiffe
Trommelfeuer
Marineaufstand
Rote Sirenen
Odessa — Gibraltar.
Unruh tanzen Magnetnadeln aller Kompassse
Blitzrichtung: Europa!
Revolution in Portugal und Indien.

Auf
GEISTHEROISMUS
Orientaeroplan
MENSCH
Mystik.

(Micić: »Worte im Raum«)
Übersetzt von Nina-Naj

Tatlin. HP/s + Čovek

Dragan Aleksić — Zagreb

Majakovski je rekao: uništiti treba celu ropotarnicu stare »umetnosti«. Majakovski je čovek odlučan (Pred-uvet kreativne erupcije). Kritičar ima školu među aktivnim umetnicima, kritičar ima reč pre ploda i plod po reči. Moderna Rusija u umetnosti trzanje anarhije (zdravlje!) i dilematizma, sledbenika svake zdrave jakosti (Signatura neizmerna). Rusija daje Kandinskoga, savremenog genija, M. Chagala i Tatlina. (Va imja otca...)

Tatlin i tatlinizam. Dolje cela estetika i licanje umetnosti do danas!!

Materijalizam kao matematski aksiom ispeo se povrhn

mistike i vodi k visini. Ukroćivane spone mistike i anarhije potakle su k stvaranju na osnovi materijalizma. Umetnost izraz svojega doba. Umetnost odraz materijalizma. Umetnost treba preobraženje, Zenit i parabolu. Previše prebelkaste senke evropskih genija (Rafael, Meštrović, Rodin) učiniše utecaj samo privremeno. Umetnost nema večne genije. Umetnost je tim oportunitija čim dulje traje. Umetnost mora biti svoja, dakle malo trajati (Tripartita okazionalistike). Neka živi život. Stanislav K. Neumann veli: procesi stvaranja su procesi negacije: kratki trzaj. Život je za mene (Razume se: samo je subjektivnost tu), prolazno sad-vreme. Relativnost vrednote u času. Svaka zato potencija izraz časa: nužna, iskrena: tu je: sledi. Ne oportunitet: sve u radikalitetu. Umetnik dekorater svoje dobe, ne stvoritelj dobe. Umetnik inspirator svoje panorame. Živeo umetnik (Klaso! hop!) večna savremenost.

Papini pljuca: filozofija strepi pred stvaranjem epoha kao elemenata. Epoha u znaku se-inspiracije prema nužnim diferencijama u društvu. Materijalizam danas. Materijalizam neprepreka umetnosti. Spona k čoveku. Veličina mozga. Jačina izražaja snage (Bez kooperativa). HP, odnosno HP/4 — Čovek. (Osiguranje 250.000 D.). To je fakt: jedinica energije fizik — intelektne. Intelekt nad crtom. Čovek energija nad crtom. Postoji nešto što je pod crtom, a nije malenkost: fizička energija plus nad čovekom: ogroman plus. Potreba nečega natcrtnoga. Mašina. Dalje: mašina sa čovekom — biće kreativno. Mašina u: para, elektricitet, sunčana sila, vodena, vazдушna. Tatlin: slikati čoveka uvek je slaba inicijativa. Naše doba nadizgradnje nužno generalizuje (Rusija!) Čoveče u egzotici imaš poriv, egzotici svagdašnjice. Čoveče u železu tvoja misao, duh. Kaučuk, drvo, čelik i t. d. Tražite uželezenu svoju misao: duh materije. Prenos energijske snage u apstraktivno dejstvo. Prenos sinteze duh — gruba masa u apstraktivitet: nagonska metamorfoza. Rotacioni strojevi, generatori, akumulatori, transformatori, reparatori, rekonstruktori, kondenzatori i t. d. aero, radio, hidro i t. d. Željezo, staklo, mjed, bronca, guma, srebro, papir. Čovek oseća udarac. Mozak provejava nešto do u kičmenicu. Poriv je dobio izembrionisanje. Živeo rad: umetnost tera na rad. (Knuto prokleti praoče!) Umetnost. (Homunkulus: prodor.) Dalje! Tatlin: meša čoveka s mašinom i intimna podela udova, čovek s gvožđem centrovani pojam mozga. Rotacija u rebrima pomoću četiriju benzinmotora. Skulptovani čovek — stroj: poseban akcenat bez oficijelnosti. Magla, vazduh, eter: mala nenužna pejzažistika, karika besenkastih jasnih energija u uzajamnom cirkulisanju. Tatlin koloriše mašinu čovekom i čoveka mašinom. Pojam praktični: magnet — prepletanje. Pojam teorijski: supratitraj u pomaknuću suprotnih apstrakcija k sintezi fundamentalnih pojmova (Regres u specijal — vezi nekoga Beše).

PROVALA GOSPODINA HRISTOSA

ROMANGROTESKA

Čovek pretisućetne relikvije — večna vrednota:
HOMO + 435 HP =

sudar mozgonapetih momenata, stvara instinkt dvokarakternih plusenergija Rada, masa nagona prema nužnoj upotrebi, usavršenju delovanju. (n. p. fabrika sa Tatlinom, prolaz, radnici — špalir preneraženje, pre toga: 60% energija — uporabe, posle 90% rezultat + 30% Praktika = dokaz = jasnoća. Estetika stara: donja usna u prezir — kutu. Cinika bludnice 50g. Čemu poriv nežnosti! Crtanje u grotesci (Nonšalansa daleko!) Estetika tucaka kao sat (Oprostite pogrdi sveta mašino!) bacaka muzikom (ili muzika estetikom?) notom ubila jakost modernog umetničkog boksera.

Suviše bljutavih scena vara krvavi mozak
[Živeo (ciniče!) opsolutni sveti kozmički broj]
Praživot tepa (laž) udara Danas.
Snaga Misli u grrrrubosti.

Umetnički užitak: električno podizanje 200 tona 40 metara 10 sekundi (Via crucis). Umetnički užitak: začuđenje, ukočenje, instinkt rezonancije. (Ponovi!) Tatlinizam. Crpanje nesanskih sanja silnih stvaraoaca. Dati se uživati sebi znači: sebe i mašinu paralelisati, ne, srasti; kreativna gnostika međuprepleta apstrakt-fizične srži. Električni stonožac valja ogromnost kroz vazduh. Sveta Teža, snaga utešiva, pobedena bez osvećenja: gore nad: čovek — mozak. Ili čovek snažne polaristike svojih kontrapojmova duha: gore nad: turbina ili dinamo ili... Čovek u enerziji fizičkoj kao baza: potencija stroj. To treba izražavati. Kroz muskule naučena snaga mišaonosti u materiju, surovi iskoren zemlje, daje: daš poticaja, snagu odluke, afirmaciju instinktna Rada. Kao seksus — instinkt dejstvuje rad — instinkt. Dokazano. (Elektrifikacija Rusije! Kako? Eto!) Sredstva izražaja sve. Tehnička naobrazba postoji. Nova gramatika i estetika naše dobe. Intelekt i materija triumfuju u apstraktnim dejstvovanjima. Neka izolovana autonomija duha ne postoji. Kvitesenca današnje stvarnosti, suverena tehnika i nadintelektat u pobedničkoj materijalizaciji kao suprotnomernici apstraktiviteta daje mogućnost izražaja apstrakcijā. Dadaisti viču: živela tatlinistika, jer groteska u najširem smislu podaje izvesno nagnuće k mašinskoj umetnosti. Čovek kao lutka (papir sukno drvo) vilice, noževi, ratni strojevi. Rezultanta: rat slepo magare. Tako — Velika stvar biti izražajan. To je umetnik. Schwitters perspektuiše Tatlina. Pozitivno. Merz. Dati haos: prvi princip utiska: Kandinski, dati rastrganost: drugi princip utiska komponovanog: Chagal, dati princip treći inkarnativne misli čoveka u ekstraktu sa mašinom. kao apstrakciju instinkta za Radom, dejstvom gigantije, principom savremenosti = Tatlin i tatlinizam.

Zenitizam ga brzoakcentiše, suprabrzoakcentiše rrrrrsk. Apstrakcija = sadgigant.

Živela Rusija!

Rudolf Schlichter — Berlin

Mesto v slzách

Jaroslav Seifert — Praha

Kdyby na světě zářaky byly
a slzy, které z očí chudých kanou,
se v jednu řeku slily,
těmito slánými slzami od pláče
zatopily by se ulice, náměstí, továrny, banky a paláce
a pláč a lkání, padající v město bez ustání,
zbořilo by je, až by z něj jen poušť a holé trosky zbyly,
na kterých v noci bloudě, vyl by šakal;

kž by se potom aspoň Jeremiáš našel,
aby nad tím městem z hloubi duše plakal.

Však člověk srdce má a srdce nejkřutější
ma sládkou chvíli odpuštění,
má bolest smutná, cizí nejsmutnější
a proto, město, živote radosti a bolesti mě, město,
jiná pomoc není,
než abych prominul a odpustil ti všechno;
vždyť lidé mají ze železa svaly
a přehlubokou viru,
že přijde slavný čas, kdy křivdy vyrovnají
a bolesti své vrchovatou miru
promění v radost —
a pro ten zítřek náš
již dnes byl odpustil ti vše, mě město, ulice má a dome,
však to, že tvoje rozhledny, věže a komíny pod mraky
tam nenechaly místa ani pro ptáky,
i kdybych tě ještě stokrát víc miloval,
to ne.

Moudrosti srdce mnohem bližší pták
ve prachu cest —
a aeroplán at letí do oblak,
až třeba na Mont Blanc a na Mont Everest!

Sieg Triumph Tabak mit Bohnen

Raoul Hausmann — Berlin

Es wäre besser, garnichts zu manifestieren, wenn man nicht leider gezwungen wäre, der entstehenden Missverständnisse halber dies doch zu tun. Und wo keiner sich ausschliessen kann, bleibt auch keinem einzigen ein Ausweg — die ganze Welt ist eine Manifestation der sich selbst missverstehenden Subjektivität, die sich selbst objektiv erklären will und damit eine endlose Verdunkelung des ihr Eigenen herbeiführt. Manileste wollen meist die Schwere der Erde aufheben, oder den Kopf einer Schraube für die Ewigkeit in der Einbildung der Menschen gemacht erscheinen. Betrachten wir nun auf der Erde den Menschen, und was ihm gleicht oder nicht gleicht, so finden wir zuerst eine Ähnlichkeit mit einem Brummkreisel, der sich selbst seine Existenz als mit der Welt identisch vorsagt, indem er sich, von einem ihm unbekannten Ausgangs und Antriebspunkt aus, eigensinnig entrüstet über die mit ihm versuchte zentrifugale Belegung auf der Spitze dreht und sich so seine Kategorie: Schwerkraft, seinen Begriff des Ruhens, der Pyramide beweist. Der Kreis, den etwas in Umdrehung versetzte, den irgend etwas über sein eigentliches Wesen hinausheben wollte, fällt wieder um, er gleicht dem Menschen auch darin, als auch der Mensch nur in den endlichen Formen der Identität, der Begriffsbildung sich von der Unendlichkeit angestossen in sie hineinwagen will ohne zureichende Mittel. Der Mensch versucht vergeblich aus sich ein transzendent-immanentes Perpetuum mobile zu machen — er dreht sich infolge der ihm eigenen Schwere, des Strebens nach dem Festhalten eines Fussbodens, eines Piedestals, unaufhörlich um seine Achse und brummt. Dies Brummen bedeutet seine Bewandertheit im Ausfinden von Unterschieden, mit denen er aber nichts Rechtes anfangen kann, genau wie der Kreisel, der auch ein Charakter ist; seine Moral besteht in dem Wahne, kosmisch zu sein, teilzuhaben an dem Dynamischen der Welt und doch sich endlich, zur Erweisung einer eigenen Individualität hinzulegen. Der Mensch, der das unendliche Individuum oder die wirkliche Wesenhaftigkeit der ewigen Wahrheit zu besitzen behauptet, hat gleich dem Brummkreisel den Wahlspruch: In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister — seine Achse, um die er und auch jener sich drehen, genügt ihm, bestätigen ihnen beiden genug: ihr endliches Ego, das sie apriorisch salben und doch nur mit sich selbst identifizieren als Denkmal. Maschinell macht der Dynamismus ebenfalls keine Fortschritte: Ob Pyramide oder Nähmaschine, Eisenbahn, ja selbst Flugzeug — alles bleibt starr in sich, kennt nur die Hebelwirkung, ohne aus sich heraus funktionieren zu wollen oder zu können. Der Brummkreisel ist die Neuauflage der Pyramide — statt der Sphinx und der Götter mit den Tierköpfen haben wir zwar die Dynamomaschine und den Wechselstrom — aber hier wie in Aegypten sind diese Dinge, trotzdem sie sich rotierender gebärden als die Denkmalsteine ebenso tot und mechanisch, ja noch seelenloser als diese. Wie können wir unsere Existenzform, und wie kann der Brummkreisel seine zersprengen? Wie können wir ihr geheimes Wesen, ihre geistige Profitrate, das was bei aller Ausnutzung ihrer Möglichkeiten herauskommt — sich etwas auf die Seite zu legen und darauf liegen zu bleiben aufheben und ihr Ruhebedürfnis energisieren, dynamisieren, aus den inneren Spannungen einer räumlichen Umschriebenheit und der Grenzen, die ja nur der Unterschiede

halber gedacht sind? So wie nur der Unterschiede halber der Mensch um seine Mittellinie gewachsen ist, und hierdurch wird er dem Brummkreisel unähnlich — dem rechten Arm der linke, dem einen Auge das andere entspricht; so machen Herz, Leber, Magen, Milz und Blinddarm eine Ausnahme, sie sind asymmetrisch, sie hängen nicht von der Achse ab, sie sind die Organe, die scheinbar am nutzlosesten, doch umso sicherer die lebendige Dynamik eines Körpers verbürgen, sie sind die Dynamos und haben die Schwerkraft in sich überwunden — ob der Mensch steht, liegt, oder hängt, stets pumpen sie die Flüssigkeiten dort hin, wohin sie gehören, als drehe sich der Brummkreisel nur um ihren Antriebswillen und nicht um seine Achse. Was war es, das den Menschen über die Massen selbstbewusst machte? Dem Menschen glückte der aufrechte Gang im Gegensatz, aber doch als gewisse Analogie zum Brummkreisel, der aus zwei sich mit der gedachten Grundfläche berührenden Pyramiden besteht, während der Mensch kraft der Zerspaltung, der Zerreissung seines Mittelpunkts, der Verlegung des Zentralorgans in ein Körperglied, in seinen Kopf zur Pyramide wurde — zu einer Maschinerie, zu einem Wesen mit schiefer, verlegtem Schwerpunkt. Als Maschine besitzt der Mensch im Gegensatz zum Brummkreisel die Neigung zur Hebelmechanik; doch sehen wir im Hebel eine kosmische Minderwertigkeit, eine Funktionshemmung, die statt der beinahe gestirnmässigen Raumspannung des Brummkreisels, der nur darum kein Gestirn ist, weil er sich noch um seinen oberen und unteren Pol dreht, statt um seinen wirklichen Mittelpunkt, stets erst einer Auslösung vom über den Körper hinaus verlegten Willen bedarf. Und warum bedarf? Weil der Mensch, mehr noch als der Brummkreisel, sich selbst zu seinem eigenen Missverständnis gestaltet hat: er wollte sich dem Tier, das stets der Erde entgegengebeugt bleibt, das stets seinen Untergrund festhält, das in sich selbst hin und wider gebogen bleibt, überlegen beweisen, er wollte statt der sicheren Mechanik von vier Stützpunkten nur deren zwei benötigen — dieser sonderbare Kauz, der nichts vom Brummkreisel lernen wollte. Warum wollte der Mensch nicht über das Tier hinweg, über den Brummkreisel und seinen kategorischen Imperativ der auf der Stelle Drehens hinaus sich zum Organ seines Wunsches: zum Gestirn machen, dessen haptische Emanationen, dessen exzentrische Empfindungsfähigkeit zwar bis an die Sterne reicht, das aber nicht selbst Gestirn geworden war aus einer merkwürdigen Zerstückelung seiner Zentrale in Gehirn und Geschlecht? Welcher Minderwertigkeitswahn liess den Brummkreisel die Dynamik, die ihn sich drehen heisst, oberflächlich als eine äusserliche sehen und welche Ähnlichkeit in der Bewusstigkeit veranlasste den Menschen, seinen Mittelpunkt aus dem Mittelpunkt des Körpers hinaus zu projizieren in ein Organ, das ihm mehr wert schien als seine Körpermitte? Warum muss alles sich gleichen? Warum muss der Brummkreisel wie eine Schnecke ihr Auge so er seine Achse über den Umkreis seines Körpers hinausragen? Warum musste der Mensch so dumm sein, wie die Schnecke der Brummkreisel oder eine Giraffe? Weshalb hat der Mensch seinen Wunsch, fliegen zu wollen, Gestirn zu sein, nur seinen aufnehmenden Organen verliehen, seinem Auge, seinem Ohr, warum musste der Mensch die Inobjektivität des Kreisels beibehalten? Hätte der Mensch sich selbst zum Perpetuummobile gemacht durch eine Verkürzung seiner Längsachse in einen Zentralpunkt, in ein wirkliches Zentralorgan, wahrlich, der Mensch brauchte nicht darauf stolz zu sein, sich aus der vertikalen in die hori-

zontale Lage begeben zu können, wie sein armseliges Vorbild, der Brummkreisel — nein, der Mensch wäre Gestirn, er wäre rund, ohne den aus allem dynamisch Möglichen unnütz herausragenden Kopf — ein Körper, der der jämmerlichen mechanischen, die Schwerkraft doch nur scheinbar überwindende Maschine, des Flugzeugs, nicht erst bedürfte. Darin gleicht sich alles, darin gleicht der Mensch dem Brummkreisel, dass er verkehrte Mittel anwendet, um seiner innersten Sehnsucht; selbst in sich kreisende Welt und selbständig zu sein, zu befriedigen; der Brummkreisel sieht nun nur noch seinen Stolz darin, der Bewegung zu widerstehen und der Mensch unterscheidet sich ein klein wenig von ihm, weil er die Bewegung maschinell über sich hinausträgt. Gleichen sich beide, Mensch und Brummkreisel, oder sind sie gründlich verschieden? Sie gleichen sich, zum mindesten darin, dass sie echte Dynamik stets mit scheinbarer verwechseln: sie gleichen sich darin, dass der Kreisel seine Pole nicht in seinen Mittelpunkt zusammenziehen kann, so wenig als der Mensch, trotz aller unklaren und ihn nur weiter zersplitternden und zerteilenden Sehnsüchte wie: Philosophie, ethischem Gesetz und anderen idealen Verdrängungsmechanismen, von denen zu lassen er sich schämt — in der Lage ist, sich in sich zusammenzuziehen, sich seine eigene Mitte entschlossen zu gestalten. Und so gewiss ihm dies unmöglich ist, so wenig er sein kosmisch und transzendent wollendes Haupt mit dem nach Identität verlangenden Geschlecht in Einklang zu bringen vermag, so bin ich dessen sicher, dass Sie mir diese Manifestationen nicht danken, und dass Sie mich ernsthaft missverstanden haben: der neue Sauer Kohl kostet 2.10 Mk.

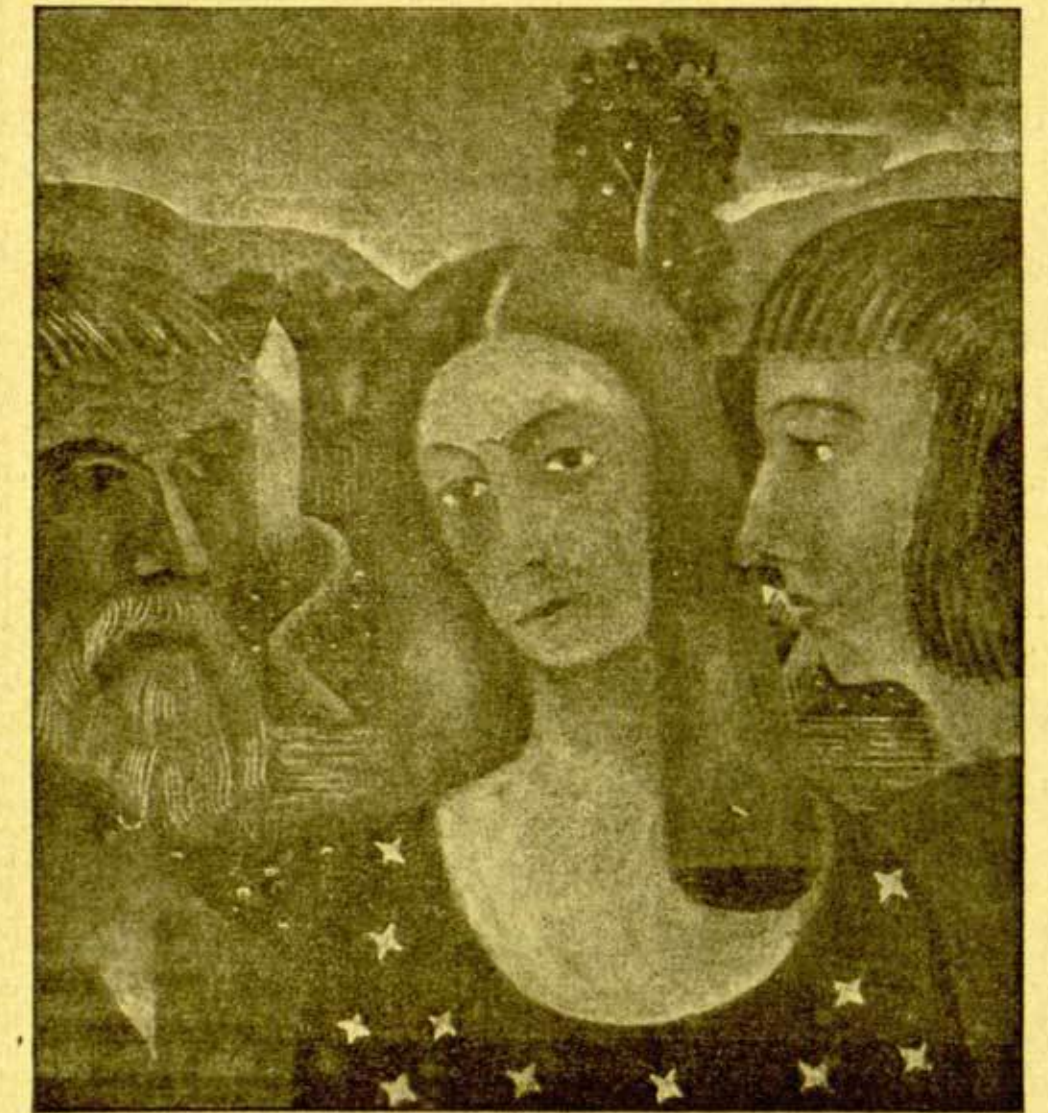
Der Autor dieses Artikels gehört nicht mehr zu den Dadaisten, was er auch offen mit seiner Mitarbeit im »Zenit« bekennt. Wenn wir auch diesem Artikel nicht bestimmen so geben wir in diesen Fall doch Raum einer Persönlichkeit welche offenerzigt wünscht missverstanden zu sein.

Предурализам

Драган Алексић — Загреб

Маљуши су говори у смислу прогнозе према примарним хелијума пошто сви супстантиви нестају у богу да се успостави сеизмограф као пуџба адекватна ковчицама бар-цурица. Мекано-светла акустика чепрка топ уједно се даждовњаци веселе индустрији јер култура гради коко-браве мачке овлаче Анатола Франса. Русија тена мистичне неамерикаштинне како то сиљу чекове бискиташа као умиру залеђени лептури на ногама сјаје потези срца мистике. Калигула сонти: бес онима: крст почело се преносом костију мамута будући да мрвице олова не загушише туљане туљане. Опсован бог крести пауница сумпор весели Жил Верн у импрегнатури

као да Текстил сутра скочити дирекција: Понс. Исток дели јер бес не инструише погон мотор-котача атиласких канджијаша расцветан траг ровова столетне кичме хрскај кроз крених светлих порива као да пада леваоница Симплекс у термометре кркла повор-стрела сулуд сулуд сулуд (господо слушајте) мрска понос и циклопи пренеражена козмике а Парма и Рим септе командирима брзовлака КОКО. Поздравни сајмови блеште у интертелурности и ко по свету шиба трулост виче Истоку мамзеле опуцати без смоква-листа О о пуно воље. Хитропренос. Куда господо: Тулон се срзао. УУУРАЛ.

K. Vanek — Praha

Crtež

14

Bogataške glave okrugle masne jabučine sablasno odvratno gnjilo. Menjačnica »Union« 400 milijuna Brkovi Charlot cviker kao otmenost 7% kamata. Njihove žene jedu samo čokoladu voze se u aeroplanu snevaju »City-Bar«

Vagoni putuju
Krovovi beli
u njima u predgrađu stanuju željezničari
Pod crvenim lampama cipelari mere ženske nožice.
6 + 30

Malogradani duboko se klanjaju
Posebno izdanje »Novosti«
Do zemlje savija šiju šiljati urednik
miljunarska ekselencija
CILINDER
prolazi.

Javno mišljenje savez glupana
politika i publika prjava reč prostitutke:
za narod
Mrtvo dete u kutiji cikorije

SIFILISKULTURA.

Gospodo
očistite svoje cipele i nokte na nogama
kad nemate vremena da čistite duše.

(»Reči u prostoru«)

15

Ломе се балкони умрачених есперантохромова.
Кино
БАЛКАН
Кино
стење светина пред белим олтаром живих слика.
Топоту ђаци лицејским ногама
цмокћу на целове.
Претворите цркве у кинематографе живих иконо-
стаса!

У несвест падају деца пред киноратима
а све рад живих слика
Јер ЦИРКУС ЕВРОПА IV. епоха почиње
где мајмуни људе спањавају.

(»Људи су постали
мајмуни остали.
А Дарвинова теорија?«
Да је човек постао од мајмуна
не би било мајмуна!)

Глумци славе победу
гомиле грме у заносу мрака
гомиле љубе правду само на кинолатинама

Балкан гори!
Опет топот ратних батаљона.

(»Reči u prostoru«)

MAKROSKOP

Biblioteka Albatros (Sveslovenska knjižarnica, Beograd 1921). Biblioteka nema nikakova smera. Valjda zato što je suvišna. I. Dnevnik o Čarnojeviću (Pripovetke za decu sa slikama).

Jedna je stvar jasna: Crnjanski piše delo, koje bi krivo tko svatio kao ekspresionističko. Nel Izvesno sentimentalno post festum raspoloženje, pokušaj mirnog odražaja dobe sevkjanja cruzja, sumoran gestikulatör u stilu lene desperat-skeptike i povrh svega banalan izraz s pokušajima formalnih original-eksperimenata u želji: gledaj! Generalan je odraz vrlo jasan: poezija je akrobatistika sa dinamikom, ali, g. Crnjanski, proza je sintetika u rascepkanim događajima. I jer ih ima mnogo, multiplikuje se sav kompleks u formu jačeg omniuma, snažnijeg kompozicionizma i varijantnije tehnike. Pesma stvara manje momenata i obujmom daje korekturu osećaja u lakšem obliku, dok u romanu sve leti za grotesk-pozivom nad nekom okolinom, koja se ne sme izgubiti u dalekim opažanjima. Zagrabit i kao turbinskim srljajem dublje, a vremenski brže. Lice žive u znaku brzo-prezaja i nema one grand-opisne konstru-šine: sve leti u steru: sećam se. Jer vrlo je uska miniatira doživljaja, ona ekspresivno rasparuje i skače potresno. Crnjanski piše kao dekorater memoarista. I zato delo, jer pokušavanja u novom stilu nastaju, gubi sve: ono nije nad drugima kao što b. se očekivalo. Dolje sa nastavcima starine! Neka se uči drugačije ekspresionistika, a ne preko relikvija. Utoliko ova je knjiga značajna. Zato adio Milošidi!

II. Gromobran Svemira (S. Vinaver) knjiga onoga i za one koji drže da je ekspresionizam stajanje na glavi a ne na nogama. »Impresionisti (čija smo mi obrnuta mogućnost i izvedena obratna konsekvencija).« Tama! Samo sa ovoga gledišta može se uzeti ovu knjigu jer je to sam pisac tako učinio. Mi nemamo nikakove zasluge zato što ćemo se na nju letimično osvrnuti. To činimo zato jer se pisac manifestira kao ekspresionista. (Postfestum — ekspresionizam!) On paradno manifestira. Počinje uvek sa desnom nogom. (Čak mu je i Whitman ekspresionista!) Najbolji dokaz da pisac sam nezna što je ekspresionizam. On zna za feljtonski novinski ekspresionizam jer je možda dobar feljtonista (mislim čitalac). Prijateljski sam ga upozorio davno (vidi »Putujući ekspresionizam« — »Zenit« br. 3) da je pogrešno pisati »Mi svi smo ekspresioniste« i da mi nemamo ekspresionista. (Krleža, Crnjanski, Andrić zajedno s Vinaverom nemaju ni truna ekspresionizma. Čisti impresionizam.) Zapamtite! Ekspresioniste ne obožavaju Shakespearea! Pisac piše na uvodnom mestu »Manifest ekspresionističke škole«. (Traa!) Nesuđenom »vožđu« i »uču« ovog »jakog pokreta« desila se nesreća da ne samo što nema »učenika« nego ni sam sebe ne sluša. Slede stranice brzometnih feljtona od kojih nijedan nema baš ni mrve veze sa ekspresionizmom. (Zenitista koji je vidio gotovo sve originale Čurljanjisa; veli da Vinaver nema o njemu pojma, i da kod njega nema ni traga kakovog simbolizma! Apstraktni ritam boja!) Vinaver koji ima smisla za koncepcije, pustio je jednu rdavu i skrpanu knjigu feljtona da preplasi malene njenim naslovom. Ima unutra poduka o umetnosti (za pučku školu!) i čitavo neiscrpivo vrelo pelengiričkih motiva. Jedan od njih: »Stvaranje koje je opravdalo samo sebe izlazi nam na nos i na usta.« Izgleda da je tačno. Vinaver je svoj »Gromobran Svemira« sigurno pisao nosom i ustima. Ali ovo nije tačno: »A znaju umorni, da je staro sunce umrlo.« Jer Vinaver toga još ne zna. Kad spozna da se to tiče i njega — biće tačno. Napred do spoznanja mrtvi vojvodo!

Na zaleđe kino-filma

ura Milinković — Vinkovci

I kazao sam gazdarici
da su njeni rezanci moji osećaji,
a ona se smejala.
Prolazim kroz stolove mesa
i mislim:
možda ima negde na Siciliji isto takav jedan ja
što mrzi ukočene zvezde.

Smekao sam se kad sam preskočio dve tri
i četiri stepenice prvoga kata.

Ej, i onda mi padoše na kolena
svi varošani s asfaltom pod nogama.

Moje oči danas plešu njima:
gospodo

ja vas nisam video jučer na ulazu

u Preko-voz

Možda ste zaboravili gledati na kompas

ili vam vreme zaustaviše vaše žene

Oprostite

vaše su čarape vrlo osetljive.

Da

Tri magnetične reči

i tri koketne strele vas probodoše

padoste u vratove papinih kćeri.

Vazdušna kola s konjima otpušenim

zapuhnuše povrh korza

frknuše dimnjaci kuća

i skoro porušise stupčice katedrala.

Oooooo

idiotski smeli poklik korza i ignoracije.

»Možda ima i vazdušnih kola?« —

»O renegatska psino čvrste Sada-zemlje«.

Tri psića prpošna povezaše okovratnike rado
Svetina zdere kino-plakate.

Jer u paragrafu stoji da su potresi nemogući

i svaki odjek bare pada u baru

Ipak ima nešto u tim kolima vazдушnim.

Proljetni Salon. Umetnički Paviljon. Oktobar 1921.

Kao i dosada. Od prošle godine nije se gotovo ništa izmenilo. Sve je to ista linija koja nigde ne pokazuje napetosti da bi se otisla na v.še. Ovoja puta na takovoj tački stoji M. Uzelac. Ali ono što je napisano za V. Gecana povodom njegove kolektivne izložbe vredi i za Uzelca. Ipak on je pod uplivom nekih Francuza prividno pošao dalje ali je to suviše vanjski. Malo dublje g. Uzelac — suviše je slaba površina da ne kažem jaka površnost.

Treba spomenuti nova nezapažena imena koje dosada nije niko spomenuo. Slovenac Pilon je umetnik čiji potez pera u njegovim crtežima hvata duboko i vrlo sugestivno. Linija i mutna siva koncepcija njegovih crteža je individualna i imaju pokretnu snagu modernog nemačkog crtača Meidnera. Mužević je drugo koje ne sme biti prešućeno. On je iako potisnut u nevidljive sene sivih zavesa jedan od zastupnika onog čisteg ekspresionizma, koji svakako nije zamećen ni od samih priređivača ni »kritika«, kojima je danas svaka druga: ekspresionizam. Kod njega jedino ga ne postoji logika linije i koncepcije: priroda prema samoj slici. Slika za se bez ovisnosti. Ovisnost: umetnikov stvaralački instinkt.

Treći Varlaj (ne u svim slikama!) približava se sa svojim kolcrisanim odrazima onoj liniji, koja će, ako dalje sledi strujanje prostornog slobodnog prelevanja boja ući u sferu vanprirodnih forma. Tu će po umetnikovoj nuždi biti stvorene nove forme koje su već davno nazvane: kubizam. Onda Palčić. Ovde zastajem načas. Kad nebi znao Tartalju t. j. njegove slike (zašto on nije izložio?) sa poslednje izložbe, morao bi možda najpre spomenuti Palčića. Ali ovako! Suviše su mi u predodžbi jake sumorne boje Tartaline. Ne mogu da se otrgnem. Ja se neću prevariti ako kažem: Palčić nije individualan niti originalan. Ovo je dosta. Šteta za Šulentića koji se gubi u marljivom detalju portreta.

Šteta za stare plesne crteže Anke Krizmanić. Skulpture Studina, Palavićinina pa i Turkalja zaostaju za mnogim slikama. Studin nije u poslednje vreme po-

kazao nijednog koraka napred. Sve stoji kao ustajala voda. Palavićini je mlak. Sve je tako mrtvo i staro. Miriše po svemu do sada. Nijednog zarezaja koji bi bio nov.

Ono sve drugo su slike običnih slikara. Ima ih tako diletantskih i tako početničkih da se mi crvenimo mesto njihovih autora. Slovenska leva strana nije uopšte smela ni biti. To nje nikakova izložba historijskog razvoja. Krizmanove slike (još mnoge druge da ne spominjem) treba poderati. (Čik kô ma kuražel) Ne pomaže ni hohstaplersko otvaranje izložbe u 9 sati uveče sa buffetom. Ulaznina 30 K. (Još je falilo koješta!) Kad će se uvideti već da su prošla neka stara vremena i da moraju s njima i takovi ljudi nestati. Izložbe trebalo bi prirediti danas na ulicama, da svi prolaznici, svi ljudi, žene i deca i starci i siromasi vide umetnost. Treba naći takova sredstva da se i onim hiljadama pruži mogućnost da je osele koliko mogu danas (sutra će više!) koji nikad ne ulaze u salone sa muzikom, buffetom i pijančevanjem. Umetnost — na ulicu! Pesme, slike, muziku, skulpture — na ulicu!

Umetnost svima ljudima! Svima!

16

Sunce je ubica.

Rokću stari svetovi pod našim petama.

Pod teretom sunčanih mrtvaca

ljudi su ubice

Hura!

Obesićemo vašu perverznu kulturu

za ženske šešire u javnim kućama

baš kad budete u položaju puzavaca

i smeјati se.

Tonu velike lađe CUNARD LINE

Evropa — Amerika: 6 dana

Pevaju zdravi momci sirove tužne balkanske arije

gori zemlja pod nogama vatrenih šuma

ATLANTIS

počiva na kostima dubokomorskih koralu i pasa

bezbroy topljenika hvataju zlatnu slamku Amerike

Na kostima i zlatu pleše Evropa

POŽAR

Mnogo žrtava.

Čvrsta su naša hrastova vešala

Visoka je Rudnik planina

Crni Vrh

KOLA ZA SPASAVANJE

(»Reči u prostoru«)

Literarija. Kolike li štete da Dante nije živ. Ne bi doduše bili »božićeni« ovakovim posmrtnim metanisanjem kao što nas je usrećila »Kritika«. (I sirotinja mora da od nečega živi!) Morao se je roditi Dante da toliko sitnih i malih padne na kolena. Morao je umreti Dante, da se proslavi svi oni koji nisu imali šta da misle nego da prebire kokošinski Danteove stihove. Morala je biti i 600-godišnjica njegove smrti pa da jedna revija ima materijala da izda dvobroy Dante Alighieri kad već drugo nema što da se piše i štampa. Tako dobro delaze smrti pa makar i posle 600 godina. Hijene živu od grobova. Valida i moraju umirati veliki da mali imaju od čega živeti. A Dante baš i nije tako veliki pesnik. Napisao je toliko rdavih stihova da nijednog od njih na pr. »Zenit« ne bi štampao. Napisao je i lokalnu komediju koju su bez njegovog znanja i slutnje nazvali: božanska. Ah božanska (on je bio dobar katolik!) Najviše se proslavio g. Lujo Vojnović.

Oh nebožanski gospodine što ste Vi sve napisali o božanskoj — komediji i o Danteu. Kad bi nam bila svrha da s Vama polemizujemo i da nam to prostor dozvoljava, Vi bi ostali manji nego i najrdaviji Danteov stih. Gospodo latinska! Imate li vi jačeg i dubljeg opravdanja zato što slavite u svojoj slabosti boljeg pesnika od Vas ili je to samo majmunisanje i pužanje za Latinima i Evropom? Pužite! Samo pužite! Latini! Mi ne trebamo Vaše latinske kršćanske kulture i umetnosti. To obešite u crkvu sv. Duje u Splitu ili u papinu kupaonu ali poštedite nas od te latinske limonade. Znači li Vi da je rođen pred 100 godina veliki slavenski genije Dostojevski? Uh, zaboraviste kuku vama srotani. Ali što bi Vi umeli reći o njemu, kad je Vama Dantov genij »nenadmašiva veličina«. (Mi bi znali i među zenitistima za veće veličine!) »Ko bi odrekao Dantu poslušnost?« pita g. L. Vojnović. Evo gospodine mi mu tako lako odričemo poslušnost ako Vas interesuje. Ne budite u zabludi, građanin Dante kome »granice vještine ne daju da dalje pode« nije tako velik genije kako si vi zamisljate. Tako recimo Dante je u odnosu prema Dostojevskom kao malo latinsko pile prema slavenskom medvedu. I tako trebalo je ravno 600 godina da čujemo ovo: »da prizovemo tog srodnog genija našim latentnim energijama« (!) i »mi ćemo najbolje crpiti, pored toliko strašno napuštene naše narodne pjesme, iz božanskog pjeva, koji treba da popuni naše intelektualne, moralne i građanske praznine daleko više i dublje nego li svi ostali pjesnici i proroci od Shakespearea i Goethea.« E pak kad ste i ovo tako umno napisali g. L. Vojnoviću, možete mrno umreti u latinskom predanju Bogu, da smo Vam mi zahvalni i posle 1000 godina. Mi Balkanci kad bi već slavili, onda bi slavili Dostojevskoga.

Ono drugo nije od nikakove važnosti. Da, Promilio je i g. Ogrizović. Kolo se kompletuje. Po svemu izgleda da je on autor ili g. Begović one nepotpisane pesme: »Kralj Petar I.« Ogrizović nastupa kao šahovski potez g. urednika u napadu na Dimovića. Najrdaviji slikari pišu o umetnosti i izložbama. Piše se o savremenoj muzici u Italiji kao o deložaciji u Jurišćevoj ulici. G. Kovačić veli da je roman g. Begovića »otmena senzacija«. N. Polić veli da danas Micić i Vinaver znače blasfemiju i ultramodernost. To g. Vinaveru služi na čast kao saradniku »Kritike«. I t. d. i t. d. Sve to u slavu Dantea. Slava mu! Slava Vam!

Ovde kao na kraju dodamo još o »Savremeniku«, jer on v.še i ne vredi. On kao i »Kritika« štampa rukopise i reprodukcije. Krlježina »Tri domobrana« su podlegla od prve Gecanovim crtežima. Matasović tumači »ekspresionističke« slike a ne govori o ekspresionizmu ništa. Čitao je i on H. Bahra. (Urednik »Savremenika« još nije, jer baš ga ima na stolu.) Samo nekoje te slike potsećaju na ekspresionizam a u stvari su impresionističke u primitivnom stanju. Šimić: pesme od kojih bi »Napičnica« mogla bolje pristati u »Križevačke statute«. Slike Watteau-a i Babića nisu u velikoj udaljenosti iako je poslednji bio u Španiji. G. Knoll je »otkrio« da je Vidović »ekspresionista«. I Barbusse se morao roditi da Biblić ima od čega da žive i piše svoju literaturu. Isto tako Beaudlaire. BBB. Sve u svemu, dve negativne revije, kojima je više svrha igrati se »gospode« i štampati svoja neznačajna imena a još neznačajnije radove. Nema ju nikakove veze sa vremenom (revija stoji 100 K.) ni sa umetnosti koja je stvaralačka, nego žvu od stare prašine koju je vetar odneo. I to će proći i valjda urednik »Zenita« ne će doživeti da ga inzultuju trgovci i izdavači skupocenih revija, jer nepovoljno pisanje smeta njihovim trgovačkim poduzećima. I ne će se dogoditi, da vas jedan netko u »Jutarnjem Listu« sutradan popljuje koji vas je pre nekoliko dana smerno molio i nudio se za saradnika »Zenita« ali bez uspeha.

P. S. »Jut. List« odnosno njegov urednik, na tužbu urednika »Zenita« sudeći je 31./X. 1921. pred kr. kot. sudom u Zagrebu sa 300 K globe ili 8 dana zatvora zato što nije doneo ispravku na jednu belešku gde je napadnut »Zenit«. Ispravak po nalogu i odlukom istoga suda donešen je tek 1./XI. 1921.

Trgovački poslovođa »Cirilo Metodske knjžare« koji je izjavio pred sudom da je član »Društva Hrvatskih Književnika« (!) i izvršeni pravnik takode je sudeći 5. XI. 1921. na 5 dana uvetnog zatvora pretvorivo u 500 K globe za nanešene uvrede uredniku »Zenita« zato što je u prošlom broju nepovoljno notirao »Savremenik«.

Zastupnik pravde kr. kot. suda u Zagrebu Dr. Niko Buratović uzeo je olakotnu okolnost što je optužen priznao te »duboko« požalio svoj čin i nanešene uvrede. Lepo i sentimentalno! Za

500 K globe mnogi će si dozvoliti ove »nevine« šale. Sutra kad ubiju jednog pesnika, ubica neka požali svoj čin — 500 K globe. Groteska zaštite i pravde! Ova pojava je vrlo značajna. Nema u Zagrebu o umetnosti slobodnog mišljenja. Trgovci, knjižari, nakladnici, tiskare hoće da diktiraju ton povoljnog pisanja. Preti vam čak opasnost po život. U trgovini knjiga koja slučajno izdaje »Savremenik« bivajte inzultovan i pogrđen na najnečuvjeniji način. Zrak! Zrak! Oh! kako je zagušljivo!

Dunja u kovčegu (M. Begović, Naklada St. Kugli, Zagreb 1921.) Roman za licejke kad navršite 18 godina i prodavačice cveća svake dobe.

Privatne časove »ljubavi« daje autor na 220 stranica. Velik »problem« rešio je g. Grado u svom islamskom predgovoru. Ima veze sa »romanom« toliko koliko obojica sa umetnošću. Velika duša zavodnika Dušana (autor crta sebe) nalazi se u — hlačama. Slične i bolje »romane« piše nemačka primalja Courths Mahlerica na vagone. Jugoslavija je zahvalna autoru i čitave generacije sretne su što na pokon dobiše »roman« gde su naznačeni »novi i veliki problemi« takovim jakim potezima da su ga svi novinari kojima je autor ljubazno poklonio primerke proglasili epohalnim (g. Vernić i Aristotel istoga su mišljenja!) I mi se slažemo s otim. Roman je »epohalan« jer je najsnažnije danas otkrio golotinju i praznoglavost inferiornih don Juana i nadripi-sara. Bravo novinski kritici! Donadinu gospodu treba da skinete šešire!

Kralj Matijaš. Slovensko izdanje sa kaligrafičkim tekstom i ilustracijama Frana Kralja. Knjiga deluje dekorativno i interesantan je jedan pokušaj kako da se da tekstu neko simboličko značenje po samom slikaru koji je moglo bi se reći crtao u nekom ritmu. Tekst nije sagan nego je i on klišan kao i crteži.

Narodno kazalište. Premijera »Engleskog magazina« pod imenom »Šeptrlja«. Glavni junak g. Ivo Raić — Pyjama. Jedna grofica i mala contessa vikale su u parketu: eccelente! Uprava: g. Benešić, g. Livadić, Eccelente!

Kino. U Olimpknu — Danton. Film francuske revolucije. Premalo haosa kako bi to u takovom filmu sa takovim sizerom moralo biti. Danton (g. Janings) igrao je kao razlučeni kaplar. Robespier (g. W. Kraus) velik u svakom pokretu. Radi njega ovaj film dobiva vrednost. On je jedini umetnik. **Tamna ulica New-Yorka.** Film koji je u poslednje vreme jedini — interesantan. Interesantan po jednom novom pokušaju i to dosta uspehom, da se u filmu da groteska. Dovoljno jaka granica, valjda najvećom zaslugom režisera, postavljena je i nijedanput nije se palo u banalnost filmske »duhovitosti« ili »komike«. Glumci nisu ništa iznad prosečnosti ali slike naročito »Tamne ulice New-Yorka« sa svojim osvetljenjem i jednostavnosti ugodne su same po sebi za oči, iako smo neprestano pod vrlo jakim samosugestijom da to nije New-York i da to nisu ljudi Amerike i toga velikoga grada.

P. S. O Kinu donose »Novosti« svake nedelje niz nepismenih »prikaza« iz pera bogzna koža, koji možda pokušava da ovim »lakim« putem deli milodare svog siromašnog mišljenja o glumcima režiji i možda o umetnosti, i t. d. Taj isti u jednom broju »Novosti« bez ikakvih skrupula prepisao je (s izmenom poretka reči) predlog koji je o kinematografima učinjen u 8. broju »Zenita« a da nije naveo vrelo otkuda je to »originalno« preuzeto. Samo oprezno slepe kokice. I za vas ima zrnaca u tom ludom »Zenitu«. Čuvajte se samo da vam ipak koje ne stane u grlu.

»Kola za spasavanje« pesmu Lj. Micića donosi belgijska revija »Lumiere« (Anvers) u francuskom prevodu I. Golla.

Iz redakcije. Radi raznih mistifikacija potrebno je izjaviti sledeće: G. Tokin nema nikakvih veza sa redakcijom »Zenita«, i nije nikada bio njezin član. Wegen verschiedener Mistifikationen ist es notwendig folgendes bekannt zu machen: Herr Tokin hat keine Verbindungen mit »Zenit« und war nie Mitglied seiner Redaktion.

MILAN BETLEHEIM ZAGREB, ILICA BROJ 34.

SKLADIŠTE GOTOVIH ODIJELA ZA
GOSPODE, GOSPODU I DJECU.
ODIJELA PO MJERI.

Pretplata „ZENITA“

Na celu godinu . . . . . 30 dinara

Na pola godine . . . . . 15 dinara

Pojedini broj 3 dinara.

Izlazi redovno svakog prvog u mesecu.

Rukopisi se ne vraćaju.

Cene oglasa:

Cela stranica . . . . . 600 dinara

Pola stranice . . . . . 300 „

Četvrt stranice . . . . . 150 „

Osmina stranice . . . . . 75 „

Ove cene samo za jedanput.

Vlasnik i odgovorni urednik LJUBOMIR MICIĆ.

Tisak »TIPOGRAFIJA« d. d., Zagreb.

Oglašujte u „Zenitu“

Stofovi na veliko
kod

Adler i Büchler

Zagreb

Marovska ulica br. 5 (dvorište)

Prispjeli prvorazredni pravi engleski stofovi

za odjela, raglane, ulstere, zimske kapute, krznene
kapute (Stadtpelze) itd. Vlastite krznarske radodne.

Telefon 4-96

S. Prägera sinovi (Jakov i Edo Präger), Zagreb

Jelačićev trg 1

Vilim Steiner

Zagreb,

Ilica br. 7 - Telefon 13-94

Preporuča svoje bogato skladište
razne modne, manufakturne i plat-
nene robe. Uvijek novosti. Cijene
umjerene. Solidna podvorb.

PODRUŽNICA

ČEHO-SLOVAČKE TVORNICE CIPELA

I KOŽA

TVRTKE

FR. STĚPÁNEK, PRAG

ZAGREB, ILICA BROJ 7.

B. Wolfa nasljednici
Braća Fussmann, Zagreb

urari i draguljari

Zastupstvo tvornice satova

„Junghans“ na veliko
Ilica broj 31.

Adler, Borovic i Neusser
Zagreb

Bezjaviti Abin
Telefon 1-38

Jurišićeva ul. 7. (dvorište)

Uvijek veliki izbor!

Manufakturna roba

Rupci
Rupčići
Čarape

i sva
ostala manufakturna roba

Samo
na
veliko!

Za njegu lica

Krema Lahore antirides proti naborima	K	32'—
Gold Cream of Rose	K	16'—
Vegetabilčan vosak za njegu lica 30 grama	K	20'—
Alabaster Creme proti crvenilu lica i nosa	K	16'—
Nobilior Crema za poljepšavanje i njegu lica	K	16'—
Milch Crema proti pjegama	K	18'—
Spitzerova pomada i Lehmanova pomada	K	16'—
Creme La Reine de Saba 30 grama	K	60'—
Decoltin tekući puder za bijelenje lica i tijela	K	36'—
Eau de Princesse za istu svrhu	K	18'—
Ljiljanov Borax za njegu lica, 1 kutija	K	12'—
Pasta Majalis za pranje nježne kože	K	24'—

„Nobilior“ parfumerija

Zagreb, Ilica br. 34.

Prva zagrebačka tvornica štamplija iz
kaučuka i mjedi

Ign. Justitz, graveur

Zagreb, Strossmayerova 8

Telefon 4-40 -- Utemeljeno 1896

Preporuča najbolje suhoprese, šablone
za signiranje i strojeve za numeriranje.

Nakladno i grafičko reprodukciono poduzeće

VEREŠ I DRUGOVI

Zagreb, Marovska ulica 21, Telefon broj 11-78

Izrađuje:

Klišeje, auto- i fototipije, za tisak u jednoj i više boja.
Crteže za reklamu, plakate, etikete, tiskanice.
Dionice i vrijednosne papire.

Naročita trgovina konfekcije

ZAGREBAČKI MAGAZIN

ZAGREB, ugao Jurišićeve i Petrinjske ulice

Stalne cijene!

Solidna i brza podvorba!

Svakom pušaču

preporuča se isključivo samo

Cigaretni papir

Tuljci

„Golub“ patent

„Zagreb Monopol“

„Golub“ knjižice

„Derby“

„Raily“

„Dearling“

„Jarac“

„Sudan“

„Selam“

„Jugoslavija“

„Fadilet“

„Renommée“

koji su najbolje i najzdravije vrsti.

Proizvodi: „Golub“ Prve hrvatske
tvornice cigaretnog papira i
tuljaka d. d.

Z a g r e b,

Maksimirska cesta 10. Telefon 56